

HƯỚNG TỚI BIÊN SOẠN *BÁCH KHOA THƯ* DU LỊCH HUYỆN NA HANG, TỈNH TUYÊN QUANG

VŨ NGỌC HÀ *

Tóm tắt: Huyện Na Hang nằm ở phía Bắc tỉnh Tuyên Quang, cách thành phố Tuyên Quang khoảng 110 km. Từ phương diện văn hóa, Na Hang đặc biệt hấp dẫn du khách với những di tích lịch sử và những danh lam thắng cảnh. Tiến hành biên soạn *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* góp phần hệ thống hóa nguồn tư liệu về du lịch Na Hang dưới góc độ công trình tra cứu nhằm cung cấp cho các nhà quản lý và người dân quan tâm đến du lịch Na Hang một cái nhìn tổng thể về du lịch của huyện này. Bằng thao tác phân tích, tổng hợp, phân tích số liệu thứ cấp, phân tích kết quả từ điều tra khảo sát thực trạng du lịch Na Hang, kết quả của hội thảo, bài viết đã nêu bật tính cấp thiết để thực hiện nghiên cứu, một số khái niệm liên quan đến công trình nghiên cứu; tổng quan một số công trình nghiên cứu liên quan đến du lịch huyện Na Hang; phương pháp tiến hành nghiên cứu; mục tiêu nghiên cứu; xác lập cấu trúc vĩ mô, cấu trúc vi mô; trình bày một mục từ mẫu làm căn cứ để biên soạn *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang*.

Từ khóa: Du lịch, bách khoa thư du lịch, Na Hang, Tuyên Quang.

Abstract: Na Hang district is located in the North of Tuyen Quang province, about 110 km from Tuyen Quang city. From a cultural aspect, Na Hang is especially attractive to tourists with its historical relics and scenic spots. The compilation of a *Tourism Encyclopedia of Na Hang district, Tuyen Quang Province* contributes to systematizing sources of information about Na Hang tourism from the perspective of reference works to provide managers and people interested in Na Hang tourism an overview of tourism in this district. By analyzing, synthesizing, analyzing secondary data, analyzing the results from the survey on the current situation of Na Hang tourism, the results of the workshop, the article emphasizes the urgency to conduct research; presents some concepts related to research, overview of some researches related to tourism in Na Hang district, methods of conducting research, and objectives of research; establishes macro- and micro-structure; and presents a sample entry as a basis for compiling the *Tourism Encyclopedia of Na Hang district, Tuyen Quang province*.

Keywords: Tourism, tourism encyclopedia, Na Hang, Tuyen Quang.

* PGS. TS - Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam; Email: vungocha.vass@gmail.com

1. Đặt vấn đề

Huyện Na Hang nằm ở phía Bắc tỉnh Tuyên Quang, cách thành phố Tuyên Quang khoảng 110 km, phía Đông giáp huyện Pác Nặm, huyện Chợ Đồn và huyện Ba Bể, tỉnh Bắc Kạn; phía Tây giáp huyện Lâm Bình; phía Nam giáp huyện Chiêm Hóa; phía Bắc giáp huyện Bắc Mê, tỉnh Hà Giang và huyện Bảo Lâm, tỉnh Cao Bằng. Huyện Na Hang có 12 đơn vị hành chính cấp xã trực thuộc, bao gồm thị trấn Na Hang (huyện lỵ) và 11 xã: Côn Lôn, Đà Vị, Hồng Thái, Khâu Tinh, Năng Khả, Sinh Long, Sơn Phú, Thanh Tương, Thượng Giáp, Thượng Nông và Yên Hoa.

Trong những năm qua, Na Hang đã thu hút ngày càng nhiều khách du lịch tới tham quan (năm 2017 là 107.446 lượt khách, năm 2019 là 169.132 lượt khách) [7]. Tuy nhiên, để phát triển du lịch, Na Hang cần xây dựng chiến lược và quy hoạch du lịch khoa học, phù hợp với thực tiễn. Để cụ thể hóa chiến lược phát triển du lịch đã đề ra, năm 2017 huyện đã xây dựng chương trình hành động số 15-Ctr/TU ngày 27.6.2017 về phát triển du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn. Đại hội Đại biểu Đảng bộ huyện Na Hang lần thứ XX, nhiệm kỳ 2020 - 2025 xác định một trong những nhiệm vụ trọng tâm hàng đầu của nhiệm kỳ 2020 - 2025 là “Phát triển dịch vụ tổng hợp hiện đại ngày càng giữ vai trò chủ đạo; du lịch trở thành ngành kinh tế mũi nhọn” [7].

Để góp phần hiện thực hóa các chủ trương, đường lối, chính sách của huyện Na Hang trong công cuộc phát triển kinh tế nói chung, ngành du lịch nói riêng, việc tìm hiểu, nghiên cứu và lưu giữ, bảo tồn, tuyên truyền, quảng bá để phát triển du lịch đóng vai trò rất quan trọng. Nhiệm vụ biên soạn, xuất bản và ứng dụng *Bách khoa thư Du*

*lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang*¹ sẽ góp một phần không nhỏ vào công cuộc đó.

Trong xu thế phát triển của đất nước và hội nhập quốc tế hiện nay, sự thu hút các đối tác cũng như du khách trong và ngoài nước đến với Tuyên Quang nói chung và Na Hang nói riêng đang là cơ hội và đang trở thành nhiệm vụ cấp thiết, vì thế, *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* sẽ trở thành phương tiện hữu hiệu để thực hiện nhiệm vụ này. Ngoài ra, *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* còn góp phần phục vụ cho công tác quản lý của huyện về du lịch; là tư liệu phục vụ công tác giảng dạy khi chuẩn hóa các thuật ngữ du lịch và cung cấp thông tin về tình hình thực tế của du lịch tại địa phương Na Hang.

2. Nghiên cứu biên soạn *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang*

2.1. Khái niệm và tổng quan một số công trình nghiên cứu

Hiện nay, có khá nhiều các quan niệm khác nhau về bách khoa thư, có thể kể đến các quan niệm của Hà Học Trạc trong cuốn *Lịch sử - Lý luận và thực tiễn biên soạn bách khoa toàn thư*, Nguyễn Kim Thân trong *Nguyễn Kim Thân tuyển tập*, Vũ Quang Hào trong *Kiểm kê Từ điển học*,... Trên cơ sở kế thừa quan niệm của các tác giả đi trước về chức năng, nhiệm vụ, hình thức của bách khoa thư, chúng tôi cho rằng, *bách khoa thư là công trình tra cứu và học tập, cung cấp những tri thức tổng hợp về một chủ đề lớn (một ngành, một lĩnh vực, một địa phương,...), thông tin tri thức được cấu trúc một cách hệ thống theo các tầng bậc khác nhau, sắp xếp theo các quy cách nhất định (theo chủ đề, theo thứ tự chữ cái,...) nhằm phục vụ cho việc tìm hiểu, học tập, nghiên cứu,... của độc giả.*

Về khái niệm *du lịch*, theo điều 4 của Luật Du lịch: “du lịch là các hoạt động có liên quan đến chuyến đi của con người ngoài nơi cư trú thường xuyên của mình nhằm đáp ứng nhu cầu tham quan, tìm hiểu, giải trí, nghỉ dưỡng trong một thời gian nhất định”.

Tác giả Hoàng Thị Nhung cho rằng: “Bách khoa thư du lịch là công trình tra cứu chuyên ngành, cung cấp các thông tin về ngành du lịch” [5].

Tiến hành nghiên cứu biên soạn *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* nhóm biên soạn hướng đến xuất bản một công trình tra cứu cung cấp các thông tin về du lịch huyện Na Hang, đáp ứng nhu cầu tham quan, tìm hiểu, giải trí, nghỉ dưỡng của du khách, và cung cấp cho các nhà quản lý du lịch ở Na Hang một cái nhìn tổng thể về du lịch của huyện nhà nhằm có những quyết sách đúng đắn trong xây dựng chiến lược phát triển du lịch Na Hang.

Với tiềm năng du lịch to lớn nên Na Hang đã bước đầu thu hút được sự quan tâm của giới nghiên cứu về nhiều lĩnh vực. Tuy nhiên, nếu chỉ xét về sách, đặc biệt là loại sách mang tính chất công trình tra cứu thì huyện Na Hang chưa có công trình nào. Trong quá trình chuẩn bị cho việc biên soạn *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang*, nhóm thực hiện dự án đã tham khảo nhiều nguồn tư liệu ở Thư viện Quốc gia, Thư viện tỉnh Tuyên Quang, Thư viện huyện Na Hang và các thư viện khác thuộc Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam. Qua tổng quan tài liệu cho thấy những nội dung liên quan đến du lịch Na Hang được lồng ghép trong những công trình viết về du lịch tỉnh Tuyên Quang. Do vậy, trước khi đề cập đến những công trình nghiên cứu về Na Hang, chúng tôi sẽ điểm qua một số công trình viết về du lịch Tuyên

Quang để bạn đọc có cái nhìn tham chiếu về du lịch Na Hang trong tổng thể của du lịch Tuyên Quang.

** Những công trình viết về du lịch Tuyên Quang:*

Đề cập đến du lịch Tuyên Quang trong tổng thể du lịch Việt Nam có thể kể đến các công trình sau: *Non nước Việt Nam 63 tỉnh thành*, Nhóm Trí thức Việt (2017); *Việt Nam cảnh đẹp và di tích*, Phạm Lê Hoàn, Lê Tấn (1989); *Từ điển bách khoa đất nước, con người Việt Nam* của tác giả Nguyễn Văn Chiến, Trịnh Tất Đạt (2010); *Từ điển địa danh lịch sử, văn hóa du lịch Việt Nam* của tác giả Nguyễn Văn Tân (2002); *Từ điển Tuyên Quang* của Ủy ban nhân dân tỉnh Tuyên Quang,...

Trong số các cuốn nêu trên, cuốn *Non nước Việt Nam 63 tỉnh thành* do Nhóm Trí thức Việt biên soạn giới thiệu một cách có hệ thống các thông tin cơ bản về 63 tỉnh thành; cung cấp cho người đọc cái nhìn tổng quan về tỉnh, thành được giới thiệu: khái quát ngắn gọn về vị trí địa lý, các đơn vị hành chính, dân số, dân tộc, văn hóa - du lịch,... Ở mỗi tỉnh thành, tác giả giới thiệu và mô tả tương đối kỹ các tuyến, điểm du lịch: danh thắng tự nhiên, công trình kiến trúc văn hóa - nghệ thuật, bảo tàng, làng nghề thủ công, lễ hội truyền thống, các chợ,... Trong đó, nội dung viết về tỉnh Tuyên Quang, ngoài một phần trình bày khái quát về vị trí địa lý và các đơn vị hành chính của tỉnh, sách giới thiệu các điểm du lịch là các khu di tích, chùa chiền, khu du lịch,... tiêu biểu của Tuyên Quang [4].

Cuốn *Việt Nam cảnh đẹp và di tích* của tác giả Phạm Lê Hoàn - Lê Tân, gồm 4 chương: Chương 1 giới thiệu về Hà Nội với các thắng cảnh và di tích lịch sử, di tích cách mạng, các viện bảo tàng,...; Chương 2 giới thiệu vùng biên giới phía Bắc, từ Đông

Bắc (trong đó có Tuyên Quang, Na Hang) đến Tây Bắc (Hoàng Liên Sơn, Sa Pa,...); Chương 3 trình bày các điểm du lịch vùng trung du và đồng bằng Bắc Bộ và Chương 4 giới thiệu tiềm năng du lịch vùng Nghệ An, quê Bác. Cũng giống như cuốn *Non nước Việt Nam 63 tỉnh thành*, các thông tin về Tuyên Quang cũng rất hạn chế [3].

Khác với hai công trình trên, cuốn *Từ điển bách khoa đất nước, con người Việt Nam* của tác giả Nguyễn Văn Chiến, Trịnh Tất Đạt là cuốn sách được các tác giả xác định rõ mô hình biên soạn, đó là biên soạn theo dạng từ điển bách khoa. Sách gồm 20.000 mục từ, nội dung đề cập đến hầu hết lĩnh vực liên quan đến đất nước và con người của tổ quốc Việt Nam: lịch sử, địa lý, dân tộc, tổ chức, hành chính, kinh tế, giáo dục, quân sự, nhân vật; các phong tục, tập quán, lễ hội, đình, chùa, miếu, am,...; danh lam thắng cảnh, động vật, thực vật,... Tuy nhiên, giống như các cuốn trên, những thông tin về Tuyên Quang không nhiều [2].

Bộ *Từ điển Tuyên Quang* được thực hiện do Ban Tuyên giáo Tỉnh ủy Tuyên Quang phối hợp với Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam biên soạn, xuất bản năm 2018 gồm hơn 2.500 mục từ. Đây thực sự là một công trình có ý nghĩa quan trọng trong việc tổng kết các thành tựu của Tuyên Quang, góp phần quảng bá hình ảnh của tỉnh với bạn đọc trong và ngoài tỉnh. Tuy nhiên, đối với lĩnh vực du lịch Na Hang, các thông tin trong bộ Từ điển này rất ít [1].

Ngoài ra, còn một số công trình chỉ đề cập đến một phần của tiềm năng du lịch Tuyên Quang. Số lượng những tác phẩm này khá phong phú về thể loại và lĩnh vực. Có thể kể tên các công trình như: *Địa chí Tuyên Quang*, (2015, Nxb. Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội); *Du lịch Tuyên Quang*

(2009, Nxb. Thông tấn, Hà Nội); *Di tích lịch sử Tuyên Quang* (Phù Ninh, 2004, Nxb. Văn hóa dân tộc, Hà Nội); *Lễ hội ở Tuyên Quang* (Nguyễn Việt Thanh, 2012, Nxb. Văn hóa dân tộc, Hà Nội); *Nghiên cứu du lịch dựa vào cộng đồng người Tày khu vực ven hồ thủy điện Tuyên Quang, tỉnh Tuyên Quang* (Bùi Cẩm Phượng, 2018),... Đó là những cuốn sách, những bài báo giới thiệu văn hóa, kinh tế, xã hội, con người của từng khu vực trong tỉnh Tuyên Quang, cũng có thể là những cuốn sách chỉ nói về một khía cạnh văn hóa nào đó của tỉnh như lễ hội, dân tộc, ẩm thực,... Những công trình này tư liệu phong phú nhưng chưa đáp ứng được nhu cầu hiểu biết về du lịch ở Tuyên Quang, trong có du lịch Na Hang.

** Những công trình viết về Na Hang:*

Theo tra cứu từ Thư viện Quốc gia (thời điểm năm 2021) có những đầu mục tài liệu như sau viết về Na Hang: *Thủy điện Na Hang và sức sống mới trên quê hương cách mạng* (Thảo Lan); *Nghị định số 14/2006/NĐ-CP* về việc điều chỉnh địa giới hành chính một số xã, thị trấn thuộc huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang (Luật lệ và sắc lệnh); *Quyết định số 07/2006/QĐ-BVHTT* về việc xếp hạng di tích quốc gia trong đó có Na Hang, Tuyên Quang; *Du lịch cộng đồng, giải pháp phát triển đời sống kinh tế xã hội huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* (Nguyễn Đức Khoa); *Phát triển du lịch cộng đồng huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* (Nguyễn Đức Khoa); *Gương mặt miền núi từ chương trình 135 ở Na Hang; La production vivrière et la déforestation dans une région de montagnes au Vietnam: Le cas du district Na Hang dans la province de Tuyen Quang* (Sản xuất lương thực và nạn phá rừng ở miền núi Việt Nam: Trường hợp huyện Na Hang, tỉnh Tuyên

Quang) (Vo Thanh Son, 2001, Montréal); *Liên kết phát triển du lịch hồ trên núi* (Vũ Thế Phiệt); *Nhà sàn truyền thống của người Tày ở Nà Hang (Tuyên Quang)* (Lê Thị Thuý Toàn); *Đa dạng thực vật khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang tỉnh Tuyên Quang* (Nguyễn Nghĩa Thìn, 2006, Nxb. Nông Nghiệp, Hà Nội); *Nghiên cứu nguồn tài nguyên cây thuốc nhằm đề xuất giải pháp bảo tồn và sử dụng bền vững một số loài có giá trị ở khu bảo tồn thiên nhiên Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* (Nguyễn Thị Hải, 2018).

Trong số những công trình nêu trên đã có những nghiên cứu về du lịch Na Hang được viết dưới dạng bài báo, cuốn sách dưới góc nhìn của các tác giả ở những chuyên ngành khoa học khác nhau. Đây là nguồn tư liệu quý cho những soạn giả khi xây dựng bảng mục từ và biên soạn mục từ cho *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* tham khảo.

Trong những cuốn sách viết riêng về Na Hang phải kể đến cuốn *Truyện cổ Nà Hang* của tác giả Phù Ninh viết về văn hóa truyền thống các dân tộc ở Nà Hang (tên gọi trước của Na Hang) là kho tàng mang đậm nét dân tộc Tày - Dao sinh sống tại Na Hang. 30 truyện cổ trong cuốn sách thể hiện văn học dân gian ở Na Hang khá phong phú. Cuốn truyện cổ kể về nguồn gốc các dân tộc, sự tích các ngọn núi, dòng sông, con suối gắn với các địa danh tại Na Hang đã góp phần vào nhiệm vụ bảo tồn giá trị văn hóa các dân tộc tại địa phương. Cuốn sách là nguồn tài liệu tham khảo hữu ích cho các nhà biên soạn *Bách khoa thư du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* [6].

Điềm qua một số công trình kể trên, có thể thấy, Tuyên Quang nói chung và Na Hang nói riêng là một vùng đất thu hút được rất nhiều mối quan tâm của các nhà

nghiên cứu, các học giả. Nhưng về lĩnh vực du lịch của tỉnh Tuyên Quang và huyện Na Hang thì chưa có một công trình nào có đủ tầm bao quát du lịch của tỉnh cũng như của huyện. Có những cuốn đề cập đến du lịch Tuyên Quang trong tổng thể du lịch cả nước, lại có những cuốn chỉ giới thiệu một phần tiềm năng du lịch của Tuyên Quang trong đó có phần nhỏ Na Hang, những cuốn riêng về Na Hang thì cũng đề cập đến nhiều vấn đề, chưa nhằm sâu vào lĩnh vực du lịch. Vì vậy, việc biên soạn *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* vào thời điểm này là một nhu cầu cấp thiết, nhưng cũng có nhiều thách thức khi nguồn tài liệu về du lịch Na Hang rất khiêm tốn.

Mục tiêu biên soạn *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* nhằm tổng hợp, hệ thống hóa thông tin tri thức cần thiết, khái quát về địa lý, lịch sử, văn hóa, kinh tế, xã hội của huyện Na Hang; các thông tin về du lịch huyện Na Hang để cung cấp cho nhân dân trong huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang và du khách; lưu trữ, bảo tồn các tri thức dưới hình thức chữ viết và hình ảnh, trên bản giấy và bản điện tử nhằm quảng bá, góp phần thúc đẩy sự phát triển ngành du lịch huyện Na Hang và tỉnh Tuyên Quang.

Để biên soạn thành công cuốn sách này chúng tôi sử dụng kết hợp nhiều phương pháp và kỹ thuật trong biên soạn từ điển và bách khoa thư như: phương pháp miêu tả, phương pháp điền dã (thu thập thông tin, phỏng vấn sâu, quan sát,...), phương pháp chuyên gia; kỹ thuật lập bảng mục từ; định nghĩa, sắp xếp thông tin, hình minh họa,...; sử dụng thao tác tư duy như phân tích, tổng hợp, so sánh, đối chiếu để tiến hành biên soạn *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang*.

Công trình được thực hiện từ tháng

3.2023 đến hết tháng 3.2024 do huyện Na Hang là chủ đầu tư, Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam là tổ chức chủ trì triển khai thực hiện nhiệm vụ.

2.2. Cấu trúc vĩ mô và cấu trúc vi mô của Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang

Cấu trúc là toàn bộ nói chung những quan hệ bên trong giữa các thành phần tạo nên một chỉnh thể. Nói đến cấu trúc thường có hai vấn đề: cấu trúc vĩ mô và cấu trúc vi mô. *Vĩ mô* là đối tượng quy mô lớn nhất, bao quát toàn hệ thống; *Vi mô* là đối tượng quy mô nhỏ trong hệ thống, được coi là thấp nhất, hay tối thiểu.

Cấu trúc vĩ mô trong các công trình tra cứu được hiểu là quan hệ của các mục từ trong toàn công trình, thể hiện chủ yếu qua bảng cấu trúc phân loại và hệ thống các mục từ. Cấu trúc vĩ mô chính là cấu trúc của bảng mục từ trong cuốn từ điển.

Cấu trúc vi mô được hiểu là quan hệ giữa các phần cấu tạo nên (nội dung) của từng mục từ trong công trình, hay là kết cấu của mục từ.

2.2.1. Cấu trúc vĩ mô:

Sau khi khảo sát các tài liệu viết về Na Hang, trưng cầu ý kiến chuyên gia, tiến hành điều tra bằng bảng hỏi, phỏng vấn sâu người dân và khách du lịch đến Na Hang, Hội thảo *Xây dựng cấu trúc vĩ mô và cấu trúc vi mô của Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang*, chúng tôi đã xác định được bảng mục từ cho cuốn sách gồm các chủ đề với số lượng mục từ như sau: Mục khái quát (1 mục từ); Mục từ về dân tộc (chỉ đưa vào cuốn sách những dân tộc có dân số đông hiện đang sinh sống tại Na Hang - 5 mục từ); Mục từ về đơn vị hành chính (1 thị trấn và 11 xã ở Na Hang -

12 mục từ); Mục từ về điểm đến du lịch (41 mục từ); Mục từ về lễ hội (9 mục từ); Mục từ về trò chơi dân gian (11 mục từ); Mục từ về nhạc cụ dân tộc (5 mục từ); Mục từ về dân ca (9 mục từ); Mục từ về dân vũ/múa (10 mục từ); Mục từ về ẩm thực (23 mục từ); Mục từ về sản vật (24 mục từ). Tổng có 150 mục từ dự kiến được biên soạn và xuất bản trong lần in thứ nhất của cuốn sách *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang*.

2.2.2. Cấu trúc vi mô

2.2.2.1. Mục từ tên dân tộc:

Tên dân tộc; định nghĩa; địa bàn cư trú chủ yếu; lịch sử cư trú; lao động sản xuất: trồng trọt, chăn nuôi, nghề thủ công; văn hóa vật chất: ăn (thực phẩm sử dụng cho ăn hàng ngày); trang phục đặc trưng (nam, nữ, trẻ, già); nhà ở (loại hình, kiến trúc,...); văn hóa tinh thần: quan hệ xã hội, phong tục tập quán: sinh đẻ; cưới hỏi; tang ma; lễ tết; tín ngưỡng: thờ cúng; văn nghệ; trò chơi; hình minh họa.

2.2.2.2. Mục từ về tên xã, thị trấn:

Tên gọi; định nghĩa; vị trí địa lý; địa hình; khí hậu; dân cư; kinh tế; các sản phẩm du lịch đã khai thác; các sản phẩm du lịch tiềm năng; hình minh họa.

2.2.2.3. Mục từ tên điểm đến:

Tên gọi; định nghĩa; vị trí; lịch sử hình thành và phát triển; miêu tả (hình dáng, kiến trúc,...); ý nghĩa, giá trị đối với du lịch; hình minh họa.

2.2.2.4. Mục từ về văn hóa dân gian

a. Lễ hội:

Tên gọi; định nghĩa; nguồn gốc; quy trình tổ chức của lễ hội; vai trò, ý nghĩa, ảnh hưởng của lễ hội đối với đời sống người dân; hình minh họa.

b. Trò chơi dân gian:

Tên gọi; định nghĩa; hoàn cảnh chơi; cách chơi; ý nghĩa; hình minh họa.

c. Dân ca:

Tên gọi; định nghĩa; hoàn cảnh hát; cách trình diễn; các loại bài hát, nội dung, một số lời bài hát (nếu có); ý nghĩa; hình minh họa.

d. Dân vũ:

Tên gọi; định nghĩa; các loại vũ điệu, nội dung; hoàn cảnh múa; cách trình diễn; ý nghĩa; hình minh họa.

e. Nhạc cụ dân tộc:

Tên gọi; định nghĩa; mô tả nhạc cụ; hoàn cảnh sử dụng nhạc cụ; cách trình diễn; hình minh họa.

2.2.2.5. Mục từ về sản vật

a. Món ăn:

Tên món ăn; định nghĩa; dân tộc sử dụng món ăn; cách chế biến: nguyên liệu, quy trình chế biến, sản phẩm, cách ăn, cách bảo quản,...; hoàn cảnh sử dụng món ăn; ý nghĩa, tính đặc sắc của món ăn; hình minh họa.

b. Nông, lâm, thủy sản,...:

Tên sản vật (rau, củ, quả, con vật,...); định nghĩa; dân tộc nuôi, trồng; cách nuôi, trồng; ý nghĩa, tính đặc sắc của loại rau, củ, quả, con vật,...; hình minh họa.

2.3. Giới thiệu mục từ mẫu cho *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang*

Mục từ mẫu về tên xã, thị trấn:

KHÂU TINH²

Xã nằm ở phía Bắc huyện Na Hang, cách trung tâm huyện khoảng 70 km, phía Bắc giáp xã Côn Lôn, Yên Hoa; phía Đông giáp xã Yên Hoa, Sơn Phú; phía Tây giáp xã Thượng Lâm, Lâm Bình; phía Nam giáp thị trấn Na Hang và xã Sơn Phú.

Xã Khâu Tinh nằm trên độ cao 1000 m so với mặt nước biển. Địa hình hiểm trở, gồm hai dạng chủ yếu là thung lũng và núi cao. Núi ở đây có độ dốc lớn, nhiều dãy núi lớn có đỉnh núi cao. Núi đất và núi đá xen kẽ nhau, hình thành nên những thung lũng nhỏ ở giữa. Khâu Tinh như một bán đảo, ba mặt là nước của hồ thủy điện Tuyên Quang.

Khâu Tinh có diện tích 8.374 ha, trong đó, diện tích rừng chiếm 7.406 ha (bao gồm rừng đặc dụng: 6.566 ha, rừng phòng hộ: 567,6 ha; rừng sản xuất: 263,8 ha), độ che phủ rừng chiếm 87,4%; đất sản xuất nông nghiệp là 378,12 ha (4,5%); vùng nước là 661 ha (diện tích ao chiếm 2,61 ha; mặt hồ thủy điện chiếm 658,39 ha); phần còn lại là đất ở, đất chuyên dùng và đất chưa sử dụng. Rừng Khâu Tinh có nhiều loại gỗ, thảo dược và muông thú quý hiếm. Dưới lòng đất có một số loại khoáng sản (chì, kẽm) nhưng trữ lượng không lớn và khai thác khó khăn.

Khâu Tinh có khí hậu nhiệt đới, gió mùa, chia thành hai mùa rõ rệt là mùa mưa và mùa khô. Mùa mưa từ tháng 4 đến tháng 9, mùa khô từ tháng 10 đến tháng 3 năm sau. Nhiệt độ trung bình năm ở Khâu Tinh là 23⁰C, nhiệt độ thấp nhất có thể dưới 4⁰C. Lượng mưa trung bình khoảng 2.000 mm. Mùa lạnh thường có sương muối, đầu mùa hè hay có mưa đá, gió lốc.

Xã Khâu Tinh có 04 thôn. Thôn Tát Kê gồm Khu Đội, Khu Đội 1. Thôn Khâu Tinh gồm Nà Tạng, Khâu Tinh Luông, Khâu Tinh Nội, Văn Luông. Thôn Nà Lũng gồm Nà Hón, Nà Nghè, Lũng Mỏ. Thôn Khâu Phiêng gồm Phiêng Lũng, Khâu Muôn, Lũng Tặc. Người dân Khâu Tinh (2022) thuộc 08 dân tộc với 375 hộ, trên 1.700 nhân khẩu. Trong đó, dân tộc H'Mông chiếm 50,9%; Tày 33,6%; Dao 15,8%; còn lại là các dân tộc: Kinh, Cao Lan, Xê đăng, Mường, Hoa.

Nông nghiệp là ngành kinh tế chủ yếu ở xã Khâu Tinh, chiếm tỉ trọng 90% thu nhập của người dân trong xã. Người dân ở đây trồng lúa, trồng ngô, ngoài ra còn có các loại cây khác như rau, đậu, cây ăn quả. Họ chăn nuôi trâu, bò, ngựa, dê, lợn, gia cầm. Một số ít diện tích rừng thuộc loại rừng sản xuất được người dân trồng và khai

thác, do đó họ có một số loại lâm sản phụ như măng, tre, rau rừng,...

Khâu Tinh có tiềm năng du lịch văn hóa, du lịch trải nghiệm. Tại đây, nhiều dân tộc cùng chung sống nên có một sự đa dạng về văn hóa. Trong đó, nổi bật là văn hóa của các dân tộc Tày, H'mông, Dao đỏ,... Các giá trị văn hóa có thể khai thác thành các sản phẩm du lịch đa dạng và phong phú như: trang phục, dân ca, lễ hội, trò chơi dân gian, nghề thủ công, kiến trúc nhà ở, các bài thuốc gia truyền, các món ăn truyền thống,... Loại hình du lịch khám phá, trải nghiệm trong rừng tại xã Khâu Tinh có thể khai thác 02 tuyến: (1) Tuyến Khau Phiêng - Khâu Muồn - Pá Lịa thuộc thông Khau Phiêng và (2) Tuyến Lũng Vài - Phù Đề - Tát Kê thuộc thôn Tát Kê. Với đặc điểm địa hình là một bán đảo, tại Khâu Tinh có thể phát triển các tour đi thuyền tham quan, ngắm cảnh hoặc xây dựng những khu nghỉ dưỡng ven hồ. Dựa trên ngành trồng trọt (bắp cải, đậu tây,...), chăn nuôi (trâu, bò, dê, gia cầm, ngựa bạch,...), sản phẩm nông nghiệp có thể dùng để phục vụ du lịch trải nghiệm, kết hợp với các loại hình du lịch khác.

3. Kết luận

Bài viết đã phân tích tính cấp thiết để thực hiện nghiên cứu, một số khái niệm liên quan đến công trình nghiên cứu biên soạn *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang*; tổng quan một số công trình nghiên cứu liên quan đến du lịch huyện Na Hang, phương pháp tiến hành nghiên cứu, mục tiêu nghiên cứu, xác lập cấu trúc vĩ mô, cấu trúc vi mô, giới thiệu một mục từ mẫu. Đây là cơ sở giúp cho các soạn giả và các nhà quản lý ở Na Hang có căn cứ triển khai và cái nhìn tổng thể về công trình. Tiến hành biên soạn *Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang* góp phần phục vụ cho công tác quản lý Nhà nước về du lịch; là tư liệu phục vụ công tác

giảng dạy khi chuẩn hóa các thuật ngữ du lịch và cung cấp thông tin về tình hình thực tế du lịch tại Na Hang với cộng đồng khách du lịch trong nước và quốc tế cũng như những người dân đang sinh sống tại địa phương này.

CHÚ THÍCH

¹ Công trình được thực hiện từ tháng 3.2023 đến hết tháng 3.2024 do huyện Na Hang là chủ đầu tư, Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam là tổ chức chủ trì triển khai thực hiện nhiệm vụ.

² Mục từ mẫu do TS. Hoàng Thị Nhung biên soạn được trích từ báo cáo tham luận trình bày tại Hội thảo *"Xây dựng cấu trúc vĩ mô và vi mô Bách khoa thư Du lịch huyện Na Hang, tỉnh Tuyên Quang"* do Ủy ban nhân dân huyện Na Hang và Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam đồng tổ chức ngày 29.8.2023 tại Na Hang.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Ban Tuyên giáo Tỉnh ủy Tuyên Quang, *Từ điển Tuyên Quang*, Nxb. Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2018.
- [2] Nguyễn Văn Chiên, Trịnh Tất Đạt, *Từ điển bách khoa đất nước, con người Việt Nam*, Nxb. Từ điển bách khoa, Hà Nội, 2010.
- [3] Phạm Lê Hoàn - Lê Tân, *Việt Nam cảnh đẹp và di tích*, Nxb. Thành phố Hồ Chí Minh, Thành phố Hồ Chí Minh, 1989.
- [4] *Nhóm Trí thức Việt (biên soạn), Non nước Việt Nam 63 tỉnh thành*, Nxb. Hồng Đức, Hà Nội, 2017.
- [5] Hoàng Thị Nhung, "Bảng đầu mục của bách khoa thư du lịch theo phạm vi địa lý", *Từ điển học và Bách khoa thư*, Số 1(75), 1-2022.
- [6] Phù Ninh, *Truyện cổ Na Hang*, Nxb. Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 2006.
- [7] Số liệu từ Ủy ban nhân dân huyện Na Hang năm, 2020.